

політичний коментар

№6 (48)

У цьому числі **політичного коментаря** Міжнародний центр перспективних досліджень подає результати аналізу державної політики та чинники впливу на неї у травні – першій половині червня 2007 року.

Після того, як Президент внаслідок політичних домовленостей з Прем'єр-міністром і спікером видав указ про проведення дострокових виборів 30 вересня, почався процес створення конституційних підстав для припинення повноважень Верховної Ради. Опозиційні політичні сили ухвалили рішення про обнуління¹ своїх виборчих списків і складання депутатських мандатів своїми представниками у парламенті. Згідно з цим рішенням, після того як 151 депутат складе з себе депутатські повноваження, Верховна Рада перестане бути правочинною, і на підставі рішення Центральної виборчої комісії Президент зможе видати указ про її розпуск на підставі статті 82 Конституції. Таким чином врегулювання політичного конфлікту через вибори буде перенесено у правове поле.

**Депутати
створюють правові
підстави для
дострокових виборів**

Політичний процес визначається демократичною трансформацією

Попри всю видиму глибину і гостроту цього політичного конфлікту, політичний процес в Україні визначає демократична трансформація, поштовхом до якої стала Помаранчева революція 2004 року. Ні політики, ні журналісти, ні громадяни не аналізують політичний процес, чинники впливу на нього та політичних акторів в Україні з погляду демократичної трансформації, обговорюючи лише зовнішні прояви трансформаційних процесів. Тому видається, що боротьба двох основних політичних груп в Україні спричинила параліч всіх гілок влади, знищення судової системи та нівеляцію принципу верховенства права й Конституції.

Політичний конфлікт, що загострився після підписання Президентом указу про розпуск парламенту, пояснюється тим, що базові закономірності демократії в Україні працюють. У політичній конкуренції жодна з політичних груп не може підкорити іншу, що стало можливим завдяки дії механізмів стримувань і противаг.

**В Україні працюють
базові закономірності
демократії: жодна
політична група не
може підкорити іншу**

Урядова коаліція за інерцією намагалася відтворити ту модель влади, яка існувала в Україні до Помаранчевої революції, — неподільну і непідконтрольну. Президент застосовував доступні йому за Конституцією інструменти стримування, накладаючи вето на законодавчі акти, звертаючись

¹ Обнуління передбачає виключення всіх кандидатів з виборчого списку.

Гострота політичної конкуренції зумовлена відсутністю основних інститутів гарантії верховенства права

до Конституційного Суду щодо визнання неконституційним закону про Кабінет Міністрів, та ін. У відповідь на намагання коаліції сформувати конституційну більшість неправовим способом, що створювало загрозу узурпації влади однією політичною групою, Президент вдався до радикального стримувального заходу – розпуску парламенту. Коаліція визнала неправомірність своїх дій, скасувавши рішення про створення парламентської більшості після оприлюднення указу Президента.

Рішення Президента не призвело б до такого гострого політичного протистояння зі спробою силового вирішення, якби в Україні діяли інститути захисту демократії та верховенства права, передусім Конституційний Суд і судова система. Якби в Україні діяв незалежний Конституційний Суд, імовірно, конфлікт між Президентом і коаліцією був би вичерпаний після судового рішення щодо президентського указу. Що більше, конфлікт міг би не початися, якби Конституційний Суд вчасно реагував на звернення політичних сил щодо порушення конституційних норм, у тому числі у законі про Кабінет Міністрів.

В умовах, коли вирішення політичного конфлікту суто правовим способом було унеможливлено через втрату Конституційним Судом легітимності і дієздатності внаслідок корупційних скандалів навколо його суддів, проведення дострокових виборів стало єдиною прийнятним легітимним способом вирішення кризи. Крім того, застосування силових методів врегулювання ситуації стало додатковим аргументом на користь політичних домовленостей про дострокові вибори.

Виборча кампанія вже почалася

Вибори відбудуться, хоча дата ще може змінитися

Попри те, що частина коаліції досі виступає проти проведення дострокових виборів і намагається відтягти або заблокувати їх проведення затягуванням процесу складання депутатських мандатів опозиціонерами (проти дія спікера Верховної Ради Олександра Мороза), через судові позови щодо рішень з'їздів опозиційних блоків про обнуління виборчих списків (група Анатолія Кінаха), вибори відбудуться 30 вересня 2007 року або у першій декаді жовтня². Головні політичні гравці Партія регіонів, “Наша Україна” та БЮТ вже почали готуватися до виборчої кампанії. Риторичку Партії регіонів і КПУ щодо відсутності достатніх правових підстав для проведення виборів треба розглядати тільки як елемент виборчої кампанії, спрямований на дискредитацію опозиції та Президента.

Партія регіонів зацікавлена у виборах, впевнена у своїй перемозі і вже готується до формування нового уряду. Згідно з опитуваннями Фонду “Общественное мнение – Украина”, рейтинг Партії регіонів від квітня 2007 року стабільно тримається на позначці 30%, що забезпечує їй беззаперечне місце лідера.

Основна боротьба точитиметься на лінії “помаранчеві – біло-блакитні”...

Основна боротьба у виборчій кампанії відбуватиметься на лінії “помаранчеві – біло-блакитні”. “Наша Україна” і Блок Юлії Тимошенко на вибори підуть окремо, але під гаслами створення в наступному парламенті “коаліції демократичних сил”, і будуть головним чином критикувати дії уряду. Партія регіонів будуватиме свою програму на успіхах уряду, передусім соціальних здобутках (підвищення зарплат “бюджетникам”, пенсій), і планах зі здійснення реформ, які готуватиме проанонсований

² Колізією навколо дати виборів є те, що, згідно із змінами до закону про вибори, ЦВК може ухвалити таке рішення лише через 6 днів після 2 серпня, коли ці зміни наберуть чинності, а отже, у такому разі вибори зможуть відбутися не раніше 8 жовтня.

недавно Фонд “Ефективне управління”³, створений депутатом Верховної Ради Ринатом Ахметовим.

Таблиця 1. Рейтинги політичних партій

	“За”, серед тих, хто брав участь в опитуванні, %	“За”, серед тих, хто голосуватиме на виборах, %	Приблизна кількість місць у парламенті
Партія регіонів	30	32,6	205
Блок Юлії Тимошенко	16	17,4	109
Блок “Наша Україна”	12	13,0	82
Комуністична партія України	4	4,3	27
“Народна самооборона”	4	4,3	27
Соціалістична партія України	2	2,1	—
Блок Володимира Литвина	1	1,1	—
Блок Наталії Вітренко	1	1,1	—
Українська правниця (Українська народна партія, Народний рух України, Українська республіканська партія “Собор”)	1	1,1	—

Джерело: Фонд “Общественное мнение – Украина”.

Розрахунки: **політичний коментар**

Натомість корисним для України наслідком цієї виборчої кампанії може стати популяризація ліберальних ідей і поява правих партій, які зможуть об’єднати інтереси підприємництва і середнього класу, що стане альтернативою популістським кампаніям усіх головних українських партій. Це може стати початком формування нових “розділових ліній” у партійній політиці, що будуть сформовані не за спрямованими у минуле (демократи – недемократи) або регіональними (Схід – Захід) ознаками, а відображатимуть інтереси різних соціальних та економічних груп і відтворюватимуть традиційний для Європи поділ на лівих і правих.

Як свідчать соціологічні дослідження, населення України здебільшого орієнтоване на матеріальний добробут і цінності вільного ринку, проте досі ретранслює радянські уявлення та стереотипи щодо підприємництва й еталонів соціальної справедливості⁴. У гонитві за голосами виборців партії великою мірою орієнтуються на ці стереотипи, і тому нині немає жодної партії, яка могла б публічно заявити про свої ліберальні цінності і будувати на них свій імідж і програму. У результаті ці стереотипи визначають державну політику й унеможливають здійснення реформ.

Ризиком для післявиборного періоду лишається те, що жодна з політичних сил – ані Президент, ані Партія регіонів, ані опозиція – публічно не говорить про те, що робитиме після виборів. Хоча є велика ймовірність, що після виборів знову настане “коабітація”⁵, ані Президент, ані коаліція не проаналізували, чому їм не вдалося конструктивно “співіснувати”, і не сформували своєрідну “білу книгу коабітації”: які були проблеми та

...однак уже дискутується нова ідея створення правої партії

Населення підтримує праві цінності, але “заражене” радянськими стереотипами

Ані Президент, ані Партія регіонів не зробили аналізу помилок “коабітації”

³ Див. повідомлення агентства *Интерфакс–Україна* від 12 червня 2006 року.

⁴ Результати всеукраїнського опитування населення “Реформи, бізнес і політика”, проведеного на замовлення МЦПД Центром “Соціс” за підтримки Інституту соціології НАНУ, http://www.icps.com.ua/doc/BusinessAndReforms_U.pdf.

⁵ Співіснування Президента та уряду, що представляють опозиційні політичні сили.

їхні причини і як їх усунути. Партія регіонів не проаналізувала, чому за рік її урядування вона досягла таких обмежених успіхів, чому її уряд не має іміджу реформаторів, а навпаки – противника реформ, попри те, що партійні мозкові центри розробляють реформи? Одна з очевидних причин цих проблем та сама, що й у попередніх урядів – невміння працювати в умовах публічної політики, обговорювати плани з зацікавленими сторонами та реагувати на їхні позиції, говорити населенню про свої наміри та пояснювати свої успіхи, вислуховувати реакцію громадян.

Опозиція експлуатує старі гасла...

Опозиція також не вчиться на помилках. “Помаранчеві” партії продовжують мислити інерційно, експлуатуючи гасла Майдану і виступаючи з тими самими лозунгами, з якими виступали на виборах 2004 та 2006 року. За три роки гасла Майдану перестали належати лише “помаранчевим” політичним силам. За цей період їхні політичні опоненти еволюціонували: Партія регіонів перебрала на себе гасла Майдану і публічно виступає за чесні вибори, верховенство права і вільну політичну конкуренцію. “Помаранчеві” не мають змоги виграти цю передвиборну кампанію, переконуючи електорат у своїй більшій ширості і відданості демократичним принципам, аніж Партія регіонів.

...але втратила монополію на них

Ще важче опозиції буде переконати виборця у своїй більшій демократичності, коли вона своїми діями доводить, що так само, як і нинішній уряд, розглядає владу як адміністративний ресурс. Для фінансування виборчих кампаній до своїх списків вона залучає “інвесторів”, які, не отримуючи обіцяних гарантій після того, як партія опинилася в опозиції, масово переходять до більшості. Тому замість того, аби запровадити у пропорційну виборчу систему “відкриті” списки і принципово по-новому сформувати свої списки, партії наполягли на впровадженні імперативного мандата, виправдовуючи себе тим, “що від зради ніхто не застрахований”. Аби отримати довіру населення, опозиція має визнавати і пояснювати свої помилки.

Президент, висловивши публічну підтримку “коаліції демократичних сил”, також підтримує штучний поділ на “демократів – недемократів” і закладає конфліктне підґрунтя для своїх стосунків з наступним урядом, будуючи його не на ідеологічній платформі, а на принципах “свій – чужий”. Нині гасла демократії мають втілюватися в урядових програмах демократичних реформ, а не у протиставленні “справжні демократи – несправжні демократи”.

Вступ до СОТ

Верховна Рада ухвалила 11 законопроектів

31 травня 2007 року Верховна Рада прийняла розроблені Кабінетом Міністрів 11 законопроектів (див. [Таблицю 2](#)), потрібних для завершення підготовки України до вступу до СОТ. За відповідні законопроекти голосували депутати від фракцій “Наша Україна”, БЮТ і Партії регіонів. Фракції КПУ і СПУ не брали участі в голосуванні. Законопроекти були ухвалені в рамках домовленостей між Президентом, Прем’єр-міністром і спікером парламенту щодо виходу з політичної кризи.

Законопроекти мають на меті усунути невідповідності українського законодавства правилам і нормам СОТ, що були виявлені Робочою групою навесні 2007 року під час експертизи останніх законодавчих змін у торговельній політиці України⁶. Після підписання Президентом українські переговорники представлять їх для верифікації Робочій групі. Ми очі-

⁶ Упродовж 2006 року було прийнято більш як 20 законопроектів, пов’язаних зі вступом України до СОТ.

куємо, що найближчим часом уряд підпише протокол про взаємний доступ на ринки товарів і послуг з останньою країною Робочої групи – Киргизстаном, оскільки киргизька сторона вже погодилася зняти всі вимоги до України в обмін на гуманітарну та технічну допомогу⁷.

Таблиця 2. Останні законодавчі зміни, прийняті для забезпечення вступу України до СОТ

Сфера змін	Суть змін
ПДВ	Скасування пільгового оподаткування м'ясо-молочної продукції, виробленої в Україні
Генетично модифіковані організми	Визначення законних засад для створення, випробування, транспортування та використання генетично модифікованої продукції
Стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності	Надання міжнародним стандартам пріоритету перед регіональними
Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД)	Впровадження нової версії УКТЗЕД, яка побудована на основі Гармонізованої системи опису й кодування товарів версії 2002 року (ГС 2002) і Комбінованої номенклатури Європейського Союзу
Безпека і якість харчових продуктів	Збільшення терміну повідомлення імпортера про інспекцію з 48 годин до 60 днів
Захист інтелектуальної власності	Внесення у Цивільний кодекс змін щодо знищення контрафактних, "піратських" товарів і обладнання
Страховання	Дозвіл страховикам-нерезидентам надавати допоміжні послуги на території України
	Скасування обмеження страхової суми (75% вартості об'єкта страхування) у страхуванні нерезидентами великих ризиків (морські перевезення, комерційна авіація, запуск космічних ракет і супутників)
Експорт олійних культур	Скасування індикативних цін, що встановлюються для експорту насіння олійних культур
Експорт брухту кольорових металів і легованих чорних металів та напівфабрикатів	Встановлення початку перехідного періоду ⁸ з моменту вступу України до СОТ (в попередній редакції закону перехідний період починався у році, наступному за роком вступу України до СОТ)
Експорт брухту чорних металів	Встановлення початку перехідного періоду ⁹ з моменту вступу України до СОТ (в попередній редакції закону перехідний період починався у році, наступному за роком вступу України до СОТ)
Порядок розрахунків в іноземній валюті	Збільшення терміну повернення валютного виторгу в Україну з 90 до 180 днів

Джерело: законодавство України

⁷ Див. повідомлення агентства *Интерфакс—Україна* від 4 квітня 2007 року.

⁸ Упродовж перехідного періоду, що триватиме п'ять років, експортне мито щороку зменшуватиметься на 3 в.п. з 30% до 15%.

⁹ Упродовж перехідного періоду, що триватиме п'ять років, експортне мито зменшиться з 30 євро/т до 10 євро/т.

***Це збільшує шанси
на вступ до СОТ
2007 року***

Після повторного процесу верифікації, який пройдуть ухвалені в травні закони, Робоча група зі вступу України до СОТ зможе завершити свій звіт. Коли його буде розглянуто і схвалено, питання щодо членства України буде винесено на Генеральну раду СОТ. Найбільш імовірно, це відбудеться на засіданні цього органу 9–10 жовтня 2007 року. Щоб офіційно набути членство в СОТ 2007 року, потрібно ратифікувати вступ і повідомити про це СОТ не пізніше листопада.

ISSN 1816-7160

Публікацію *політичний коментар* засновано у квітні 2003 року.

Друкований засіб масової інформації *політичний коментар* зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України, свідоцтво КВ № 9221 від 30 вересня 2004 року.

Редактор: Наталія Шаповалова.

Експерти: Іван Пресняков, Віктор Чумак, Наталія Шаповалова.

Літературний редактор: Надія Цісик.

Автори вдячні Почесному голові Наглядової Ради МЦПД, президенту Національної академії державного управління при Президенті України Вірі Нанівській за консультації, надані під час підготовки цього числа *політичного коментаря*.

Члени Наглядової Ради Міжнародного центру перспективних досліджень не відповідають за оцінки та погляди, висловлені на сторінках публікації.

Хоча Міжнародний центр перспективних досліджень доклав усіх зусиль для забезпечення якості цієї публікації, ані МЦПД, ані його консультанти, ані члени Наглядової Ради МЦПД не відповідають за жодні збитки чи шкоду, завдані особі, яка покладалася на цю публікацію, хоч би якою була причина цих збитків чи шкоди.

Щодо отримання публікацій МЦПД просимо звертатися за тел.: (044) 484-4410, e-mail: marketing@icps.kiev.ua.

Дизайн і верстка: Остап Стасюк.

Розповсюджується за передплатою.

Міжнародний центр перспективних досліджень:
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050.
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402.
E-mail: office@icps.kiev.ua. Web: <http://www.icps.com.ua>